

יחידה 26. הגירוש מגן עדן (פסוקים כב-כד)

א. הקדמה

כל עוד היה אדם בגן עדן, הוא יכול לאכול מפירות הגן, כולל מפירות עץ החיים. הפירות צמחו בלא יגיעה ובלא עבודה קשה של האדם, והאכילה מעץ החיים האריכה את חייו עוד ועוד. כך היה האדם קרוב לה' ושמח. בעקבות האכילה מעץ הדעת טוב ורע, הורחק האדם מקרבת ה' ומעץ החיים.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כב. וַיֹּאמֶר | יְ-הוָה-אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ

לְדַעַת טוֹב וָרָע בְּכֵךְ שֶׁהוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לִקְבֹּעַ מִהוּ טוֹב וּמִהוּ רָע

וְעַתָּה | פֶּן-יִשְׁלַח יְדּוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים כְּדִי לֵאכֹל

וְאָכַל וַחֲיֵי לְעַלְמָם וְלֹא יִתְקִיִּים מִה שֶׁגִּזְרַתִּי שֶׁהוּא עֹתִיד לָמוּת:

כג. וַיִּשְׁלַחְהוּ יְ-הוָה-אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן

לְעַבְדֹת אֶת-הָאֱדָמָה שֶׁמִּחוּץ לָגֶן עֵדֶן

אֲשֶׁר לָקַח מִנְשָׁם בַּמָּקוֹם שֶׁמִּשָּׁם נִלְקַח הָעֵפֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא נִבְרָא (אוֹנֵקְלוֹס):

כד. וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם מִגֶּן עֵדֶן

וַיִּשְׁכֵּן הוֹשִׁיב, שֵׁם מִקְדָּם לָגֶן-עֵדֶן מִמְּזֹרַח לָגֶן עֵדֶן (שֵׁם הַיִּתֵּה הַכְּנִיסָה לָגֶן - רַד"ק)

אֶת-הַכְּרָבִים מִלֵּאכִים (וּבִיָּדָם חֶרֶב)

וְאֵת לַהֲטֵ הַחֶרֶב הַמְתֵּהפֶכֶת חֶרֶב חֲדָה מִשְׁנֵי צְדֵי הַלֵּהב

לְשֹׁמֵר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים לְשִׁמּוֹר שֶׁלֹא יִכְנַס אֶף אֶחָד לָגֶן עֵדֶן וַיֹּאכַל מִעֵץ הַחַיִּים:

ג. מנגינת הכתוב

קרבת ה' היא דבר טוב. כאשר האדם חוטא - הוא מרחיק את עצמו מה'.

האדם חטא, ולכן הורחק מגן ה'. הוא ייאלץ לעבוד קשה ולהקפיד להקשיב לדבר ה', כדי לחזור לאותה קרבה שהייתה לו עם ה'.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים לצבוע את הציור על פי ההוראות.

המחשות נוספות:

ניתן לשוחח עם התלמידים על כך שבלימוד תורה אנו זוכים לטעום קצת מ"עץ החיים", שהרי על התורה נאמר:

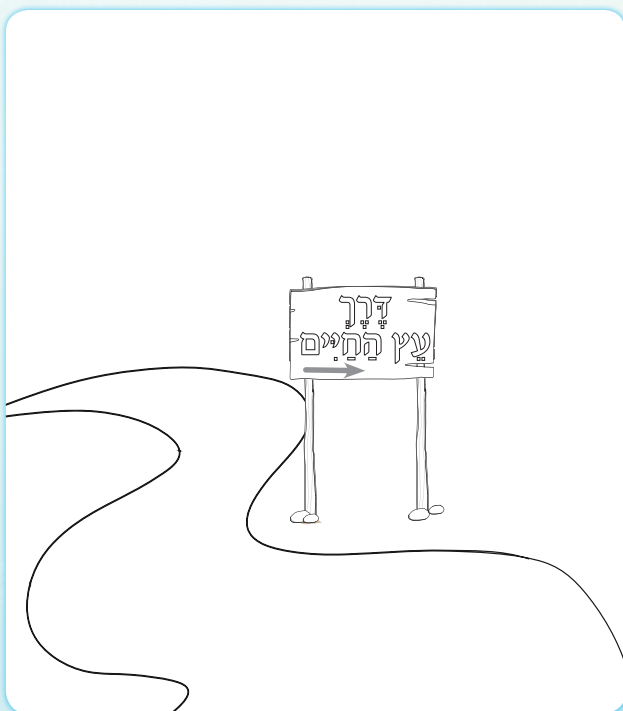
"עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר".

ואכן, לימוד תורה מחיה את האדם (מבחינת רוחנית ואף מבחינה גשמית).

אפשר להביא את דברי חז"ל במשנה - אבות ו', א':

"רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה..."

צבעו את האיור הבא והוסיפו: את עץ החיים ואת אדם וחוה הולכים בדרך.

הגיוש מגן עדן

פרק ג פסוקים כב-כד

עמוד 26

כב וַיֹּאמֶר | י-ה-ו-ה אֱ-לֹהִים
הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ
לְדַעַת טוֹב וָרָע
וְעַתָּה | פֶּן-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים
וְאָכַל וַחֲיֵי לְעֹלָם:

כג וַיִּשְׁלַחְהוּ י-ה-ו-ה אֱ-לֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן
לְעַבְדֹּת אֶת-הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

כד וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם
וַיִּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגֶן-עֵדֶן אֶת-הַכְּרָבִים
וְאֵת לֶהֱטֵ הַחֲרָב הַמַּתְהַפֶּכֶת
לְשׂוֹר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:

יחידה 27. הולדת קין והבל

(פרק ד, פסוקים א-ב)

א. הקדמה

התורה מספרת לנו כיצד התחיל העולם להתפתח וכיצד בני האדם שותפים בפיתוחו. כאשר חוה יולדת את בנה הבכור קין, היא מציינת את התרגשותה מכך שהיא מרגישה שותפה עם ה' בהתפתחות העולם והמשך קיומו. כשגדלו הבנים, הבל טיפל בבעלי חיים והיה רועה צאן, וקין התחיל לפתח את החקלאות.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א. וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חוּה אִשְׁתּוֹ

וַתֵּהָרָה נְהִייתָה בהיריון וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן

וַתֹּאמֶר (חוה קראה את שמו קין על שם אמירתה: קָנִיתִי אִישׁ עֲשִׂיתִי אִישׁ אֶת-יְ-הוָה-עִם ה')

ב. וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל

וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן

וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה חקלאי:

ג. מנגינת הכתוב

בני האדם שותפים עם ה' בפיתוח העולם.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים לסמן את שמותיהם של קין והבל.
 - נבקש מהתלמידים להדביק מדבקות הממחישות רועה צאן ועובד אדמה.
- בצד שמאל ישנן שאלות הכוונה לפיתוח שיחה בכיתה, וכן משימה למיין את הציורים הקשורים לרועה צאן ולעובד האדמה.

המחשות נוספות:

- לצייר את משפחתם של אדם וחוה (אבא, אמא, קין והבל).
- לחידוד ההבדל בין רועה צאן לעובד אדמה: בוחרים שני ילדים - אחד רועה צאן ואחד עובד אדמה. על כל ילד:
 1. להציג את העבודה שלו (בתנועה).
 2. לתאר מה נמצא סביבו (חיות, חפצים, נוף, וכו').
 3. לספר: את מה הוא מפתח בעבודתו? למי הוא עוזר?
 4. לספר: היכן נפגשים רועי הצאן והיכן עובדי האדמה?
- אפשר לפתח שיחה על תחומים נוספים שבהם אנחנו מסייעים בפיתוח העולם (אפשר לשאול את הילדים במה ההורים שלהם עובדים ולקשר זאת לנושא).

הלדת קין והבל

פרק ד פסוקים א-ב

עזרה 27

א וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חוּהָ אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֵּאמֶר

קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה-הֵן הִיא:

ב וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

את-אחיו את-הבל ויהי-הבל רועה צאן וקין היה עבד אדמה:

ויהי-הבל רועה צאן וקין היה עבד אדמה:

וקין היה עבד אדמה:

הדגישו את שם הבכור בצבע אחד ואת שם אחיו בצבע אחר.

מדף המדבקות: הדביקו רועה צאן ליד המילים "רועה צאן" ואיכר העובד את אדמתו ליד המילים "עובד אדמה".

עובד אדמה

רועה צאן

- א. מה עושה רועה הצאן?
- ב. מה עושה עובד האדמה?
- ג. כיצד עוזר כל אחד מהם לפתח את עולמו של הקב"ה?
- ד. הקיפו בצבע אחד את התמונות הקשורות לרועה הצאן ובצבע אחר את התמונות הקשורות לעובד האדמה (בהתאם לצבעים שצבעתם את הבל ואת קין בעמוד הקודם).

יחידה 28. המנחה של קין והבל (פסוקים ג-ז)

א. הקדמה

אמנם בני האדם שותפים בפיתוח העולם והם יכולים גם לעבוד ולהצליח לאסוף לעצמם הרבה רכוש, אך הם רק שותפים. בלי הסיוע של הקב"ה שום דבר לא יצלח, לכן צריך תמיד להודות לקב"ה על העזרה והסיוע. **כיצד מודים לקב"ה?** אחת הדרכים להודות היא הבאת קרבן לה'.

הבאת קרבן לה' מבטאת את הכרת הטובה של האדם לה'. היום, כשאין לנו בית מקדש, אנו מודים לה' בתפילה. (כדאי להסביר לילדים את הדרך להבאת קרבן לה': בניית מזבח, בדרך כלל מאבנים, הדלקת אש ושריפת הקרבן.) **מה מביאים לקרבן?**

בדרך כלל, ראוי להביא קרבן מהדברים המשובחים ביותר שיש לאדם. בכך הוא מראה את אהבתו לה'. אם אדם מביא לקרבן מהדברים הפחותים שיש לו - זה מבטא זלזול ולא אהבה. **כיצד יודעים שהקרבן מתקבל ברצון ע"י הקב"ה?**

אש יוצאת מאת ה' ושורפת את הקרבן (כמו בוויקרא ט', כ"ד, וכך כותב רש"י כאן). ואולי אפשר להוסיף שהעשן מהשרפה של הקרבן עולה בצורה ישרה עד לשמים - עפ"י המשנה - אבות ה', ז'.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

ג. ויהי מקץ ימים בסוף השנה

ויבא קין מפרי האדמה מהפירות הסתמיים ולא מהמשובחים (את המשובחים הוא רצה לשמור לעצמו)

מנחה מתנה, קרבן ליה-ה-ה:

ד. והבל הביא גם-הוא מבכרות צאנו מהראשונים החביבים ומחלבהו והמשובחים ביותר

וישע י-ה-ה-ה' קיבל ברצון את קרבנו של הבל והקשיב אל-הבל ואל-מנחתו:

ה. ואל-קין ואל-מנחתו לא שעה לא הקשיב אל קין ולא קיבל ברצון את מנחתו

ויחר לקין מאד כעס מאוד ויפלו פניו והיה עצוב:

ו. ויאמר י-ה-ה-ה' אל-קין למה חרה לך למה אתה כועס ולמה נפלו פניך ולמה אתה עצוב:

ז. הלא אם-תיטיב אם תהיה טוב, אם תשפר את מעשיך - שאַת אתה תתעלה

ואם לא תיטיב אם לא תשפר את מעשיך

לפתח בכל מקום שאתה עובר, חטאת היצר הרע רבץ - שוכב. (משמעות הדברים היא שהיצר הרע רוצה

להכשיל אותך, ולכן הוא שוכב מעבר לכל פתח ומנסה להחטיא אותך. הדרך להינצל ממנו היא להתגבר ולהיות טוב.)

ואלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ רצונו (רצונו של היצר הרע הוא להכשיל אותך)

ואתה תִּמְשָׁל-בּוֹ אבל אתה מסוגל למשול בו, ביצר הרע, ולהתגבר עליו:

ג. מנגינת הכתוב

האדם מטבעו מחפש קרבת א-לוהים, אבל כדי להגיע לכך יש להתאמץ.
הבאת קרבן היא אחת הדרכים לבטא הכרת טובה לא-לוהים ולזכות לקרבת א-לוהים.
כשהאדם רואה שקרבנו לא מתקבל, זה עלול לגרום לו לאכזבה ולכעס.
ה' מדריך את האדם לא להתייאש, אלא לשפר את עצמו ואת מעשיו, וממילא את קרבנו - כי את האדם ה' מבקש.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחזרת

- נבקש מהתלמידים לסמן את המילים וישע ולא שעה.
 - נבקש מהתלמידים להדביק מדבקות הממחישות מזבח ונפילת הפנים.
 - בצד שמאל: פעילות הדורשת תיווך רב של המורה.
- מטרת הפעילות היא להמחיש לתלמידים שה' מבקש את הלב של האדם ולא סתם את הקרבן.
הפרי הבינוני יכול להיות קרבן ראוי כאשר הוא הטוב ביותר שיש לאדם, אך הוא קרבן לא ראוי כאשר יש לאדם פרי גדול יותר שהוא שומר לעצמו.

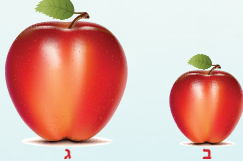
"ולמה נפלו פניך? הלא אם תיטיב שאת..."

מה יעשה קין כדי שמנחתו תתקבל וישמח?

משימה 1 אם קין יכול לבחור בין שני הפירות הבאים, איזה מהם כדאי שיבחר למנחה לה?
הקיפו את הפרי.

משימה 2 אם קין יכול לבחור בין שני הפירות הבאים, איזה מהם כדאי שיבחר למנחה לה?
הקיפו את הפרי.

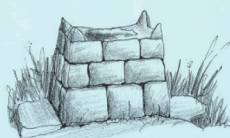

נקודה למחשבה

האם מה שהתאים כקרבן במקרה הראשון מתאים כקרבן גם במקרה השני?
מדוע?

מסקנה

אז את מי באמת רוצה ה', את האדם או את מנחתו?

המנחה של קין והבל

פרק ד פסוקים ג-ז

יחידה 28

ג ויהי מקץ ימים
ויבא קין מפרי האדמה
מנחה ל-י-ה-ו-ה:

ד והבל הביא גם-הוא
מבכרות צאנו ומחלבהו
וישע י-ה-ו-ה אל-הבל ואל-מנחתו:

ה ואל-קין ואל-מנחתו לא שעה
ויחר לקין מאד ויפלו פניו:

ו ויאמר י-ה-ו-ה אל-קין
למה חרה לך ולמה נפלו פניך:

ז הלא אם תיטיב שאת
ואם לא תיטיב לפתח חטאת ריגן
ואליך תשוקתו ואתה תמשל-בו:

סמנו את המילים: "וישע" ו-"לא שעה".

מדף המדבקות:

א. הדביקו מזבח ליד המילים "מנחה לה".
ב. הדביקו ציור של פנים נפולות ליד המילים "נפלו פניך".

יחידה 29. חטאו של קין ועונשו (פסוקים ח-יב)

הערה חשובה: מתוך הלימוד על קין והבל ומתוך הדברים שה' אומר לקין, אנחנו מנסים להבין את הדרך הנכונה שגלך בה.

א. הקדמה

האכזבה והכעס של קין על שמנחתו לא התקבלה התפתחו לקנאה ושנאה כלפי הבל אחיו, שמנחתו כן התקבלה. למרות דבריו של ה', שהדריך אותו כיצד לנהוג ("הלא אם תטיב - שאת..."), קין לא התגבר על היצר הרע של הקנאה, ובמקום לשפר את מעשיו, במקום להביא קרבן משובח ולהיות טוב יותר, הוא קם והרג את הבל אחיו.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

ח. וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו

וַיְהִי בֵּהֱיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקֶּם קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיְהַרְגֵהוּ:

ט. וַיֹּאמֶר יְ-ה-ו-ה אֶל-קַיִן אֵיפֹה הֶבֶל אָחִיךָ

וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אֲנֹכִי הֲאֵם אֲנִי הַשּׁוֹמֵר שֶׁל אָחִי?!

י. וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ

קֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה (מעין משל: אני הרי יודע בדיוק איפה הבל. אני רואה ושומע הכול.):

יא. וְעַתָּה וְעַכְשָׁיו אָרוּר אַתָּה מְקוּלָל אַתָּה (והקללה תבוא לידי ביטוי בכך שלא תקבל יבול) מִן-הָאֲדָמָה

אֲשֶׁר פָּצְתָה פִּתְחָהּ אֶת-פִּיהָ לִקְחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ (כאשר קברת אותו):

יב. כִּי תַעֲבֹד כְּאֲשֶׁר תַּעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה

לֹא-תִסַּף תֵּת-כֹּחָהּ לָךְ: הִיא לֹא תִמְשִׁיךְ לָתֵת לָךְ יבול טוב כפי שהיה עד כה,

נַע וְנָד זֶז וְנֹדֵד תִּהְיֶה בָאָרֶץ וְלֹא תִמְצָא מְנוּחָה בְּשׁוּם מְקוֹם:

ג. מנגינת הכתוב

מובא בשם רבי ישראל מסלנט: "אם אתה רוצה להיות גבוה, בנה לעצמך הר. אל תחפור לחברך בור..."

קל יותר לאדם להוריד את חברו כדי להיות מעליו מאשר להתאמץ ולהיות טוב יותר.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת

• נבקש מהתלמידים לסמן את המילים שבהן האותיות את.

• בצד שמאל: פעילות העוסקת בעונשו של קין.

ציור של שדה שבו יבול לא טוב, וקין עוזב את המקום.

נשאל את התלמידים מה קרה קודם - קין הלך ולכן היבול לא טוב או להיפך, היבול לא היה טוב ולכן קין הלך?

התלמידים יסמנו מספרים במקומות המיועדים לכך, לפי סדר ההתרחשות.

← כאן המקום לדבר עם התלמידים על מידה כנגד מידה בעונשו של קין:

(1) מידה כנגד מידה: קין רצה לשמור לעצמו את הפירות הטובים, עכשיו גם פירות רגילים האדמה לא נותנת לו.

(2) האדמה שבה קין השתמש כדי לקבור את אחיו לא תשמש אותו יותר כדי להוציא יבול טוב.

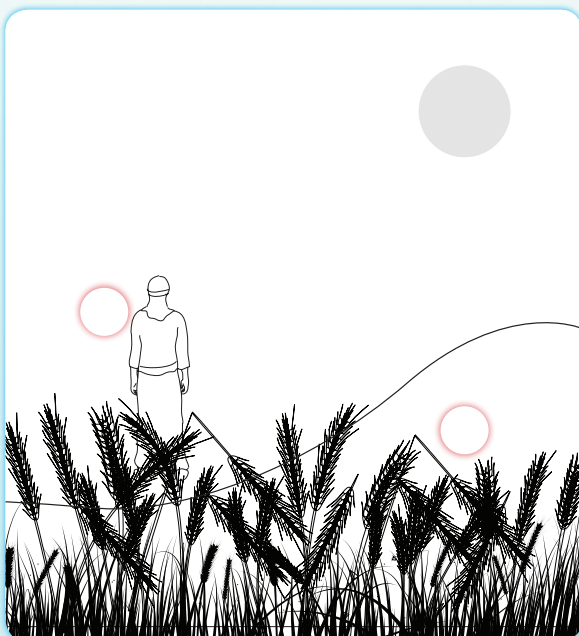
← גם כאן, כמו בסיפור אדם הראשון, העונש כולל בתוכו גירוש. אדם גורש מגן עדן, וקין גורש מאדמתו - "נע ונד תהיה בארץ". גירוש הוא עונש לחוטאים (וראו דברי רמב"ן על פסוק א' בתחילת חומש בראשית).

"לֹא-תִסֵּף תֵּת-כֹּחַהּ לָךְ נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ"

עיינו באיור שלפניכם.

חשבו מה קרה קודם: האם האדמה הפסיקה לתת את יבולה ולכן קין הלך או שקין הלך ולכן האדמה הפסיקה לתת את יבולה?

א. כתבו את הספרה 1 ליד מה שקרה קודם ואת הספרה 2 למה שאירע בעקבות זאת.
ב. צבעו את האיור.

חֲטָאוֹ שֶׁל קַיִן וְעֹנְשׁוֹ

פֶּרֶק ד פְּסוּקִים ח-יב

יחידה 29

ח וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו
וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה

וַיִּקֶם קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו וַיְהַרְגֵהוּ:

ט וַיֹּאמֶר י-ה-ו-ה אֶל-קַיִן

אֵי הָבֶל אָחִיךָ

וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי

הֲשֹׁמֵר אָחִי אֲנִי:

י וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ

קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ

צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה:

יא וַעֲתָה אֲרוּר אַתָּה

מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ

לִקְחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:

יב כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה

לֹא-תִסֵּף תֵּת-כֹּחָהּ לָךְ

נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ:

קין פגע בהבל, על אף שהיה אחיו.
הדגישו את המילים שבהן מופיעה המילה "אח".